Valiokunnan lausunto TaVL 16/2025 vp– E 17/2025 vp

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma (E 17/2025 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- johtava asiantuntija Maija Palmu, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Petri Hirvonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- puheenjohtaja Jyri Seppälä, Suomen ilmastopaneeli
- Vice President Antti Arasto, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- johtava asiantuntija Kati Ruohomäki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- toimitusjohtaja Jukka Leskelä, Energiateollisuus ry
- ilmastoasiantuntija Nelli Immonen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- ekonomisti Roope Ohlsbom, Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- Finanssiala ry
- Keskuskauppakamari
- Metsäteollisuus ry
- Pääomasijoittajat ry

Viitetiedot

Asiantuntijakuuleminen 9.5.2025 on toteutettu asioiden E 8/2025 vp, E 15/2025 vp ja E 17/2025 vp yhteiskuulemisena.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto TaVL 16/2025 vp

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Euroopan komissio julkaisi 26.2.2025 tiedonannon: Kohtuuhintaista energiaa koskeva toimintasuunnitelma; Energiaunionimme todellisen arvon hyödyntäminen kohtuuhintaisen, tehokkaan ja puhtaan energian varmistamiseksi kaikille eurooppalaisille (COM (2025) 79 final).

Energiaministerit kävivät näkemysten vaihdon energianeuvostossa 17.3. ja toimintasuunnitelma esitelty neuvoston energiatyöryhmässä ja Coreper I -kokouksessa.

Kohtuuhintaista energiaa koskeva toimintasuunnitelma ei sisällä yksittäisten ehdotusten yksityiskohtia.

Varsinaisiin ehdotuksiin otetaan kantaa, kun komissio on antanut ehdotukset.

EU:n komissio antoi tiedonannon kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelmasta vastauksena syksyllä 2024 julkaistuun Mario Draghin kilpailukykyä käsittelevään raporttiin, jossa suositellaan energiakustannusten alentamista. Toimintasuunnitelma on laaja-alainen mutta lopulta kuitenkin ylätasoinen eikä esitä velvoittavia toimenpiteitä, vaan julkaisun voi käsittää työsuunnitelmaksi tulevasta. Suunnitelmassa kuitenkin mainitaan useita tulevia uudistuksia, joista osa olisi toteutuessaan myös lainsäädäntöehdotuksia.

Valtioneuvoston kanta

Suomen kantoja kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelman kattamiin politiikkoihin on aiemmin määritetty erityisesti hallituksen EU-avaintavoitteissa (E 58/2023 vp), E-kirjeessä komission tiedonannosta sähköverkkoja koskevaksi EU:n toimintasuunnitelmaksi (E 60/2023 vp) sekä E-kirjeessä komission vuoden 2025 työohjelmasta; Suomen ennakkovaikuttamisen painopisteet (E 7/2025 vp).

Suomi pitää kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelmaa tervetulleena. Suomi tulkitsee, että toimintasuunnitelman lähtökohtana on markkinaehtoisuus ja teknologianeutraalius, mikä on erinomainen lähestymistapa. Samaa lähestymistapaa tulisi noudattaa myös kaikissa suunnitelman pohjalta annettavissa konkreettisissa esityksissä.

Suomen lähtökohtana on teknologianeutraali lähestymistapa, jossa puhdas siirtymä toteutetaan markkinaehtoisesti ja kustannustehokkaasti luoden EU:lle selkeää kilpailuetua. (E 58/2023 vp)

Suomi katsoo, että puhtaan energian investointeja tulee edelleen edistää. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden toimien prioriteettina tulee olla fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen. Fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämisen tavoitteena on vähentää myös EU:n riippuvuutta kolmansista maista ja vahvistaa EU:n strategista autonomiaa. Suomen näkemyksen mukaan energiatehokkuustavoitteiden tulisi ensisijaisesti palvella päästöjen vähentämistä kulutuksen rajoittamisen sijaan. Lisäksi tulee tasavertaisesti huomioida jäsenvaltiokohtaiset puhtaaseen

siirtymään tarvittavat teknologiat. Suomi edistää vahvasti ydinenergian roolia hiilidioksidipäästöttömänä energiamuotona puhtaan siirtymän mahdollistamisessa. (E 58/2023 vp)

Suomi tukee komission tavoitteita sääntelyn yksinkertaistamiseksi ja hallinnollisen taakan vähentämiseksi. Suomi toimii määrätietoisesti kilpailukyvylle haitallisen EU-sääntelyn yksinkertaistamiseksi ja joustavoittamiseksi sekä kansallisten erityispiirteiden huomioimiseksi. Osana strategisen kilpailukyvyn vahvistamista toimien tavoitteena tulisi olla nykyistä ennustettavampi ja vakaampi yritysten toimintaympäristö. (E 7/2025 vp). Näin ollen Suomi katsoo, että lisäsääntelyä esimerkiksi liittyen uusiutuvaan energiaan, energian varastointiin ja siirtoverkkoihin tulisi harkita tarkkaan.

Suomi pitää tervetulleena, että komissio kiinnittää huomiota sähköverkkojen kehittämiseen ja niiden tärkeään osuuteen puhtaan siirtymän mahdollistamisessa. Energiainfrastruktuurin investoinnit ovat luonteeltaan pitkäaikaisia ja niiden takaisinmaksuaika on pitkä. Jotta EU voi saavuttaa asettamansa ilmasto- ja energiapoliittiset tavoitteet, tulee sähköverkkoa kehittää johdonmukaisesti ja pitkäjännitteisesti. Samalla tulee huomioida verkon kehittämisestä asiakkaille koituvat kustannukset. (E 60/2023 vp)

Suomi pitää siirtomaksujen osalta joustavuuteen kannustamista hyvänä tavoitteena, kunhan se ei tarkoita liian kapeaa velvoittavaa sääntelyä vaan jättää jäsenmaille liikkumavaraa asian ratkaisemiseksi. Esimerkiksi tehomaksu osana siirtomaksua on jo yleistymässä Suomessa.

Suomi ei näe tarvetta velvoittavalle sääntelylle siitä, miten pohjoismaisia siirtoyhteyksiä tulisi käyttää. Hyvin toimiva pohjoismainen sähkömarkkina kannustaa jo nyt rajasiirtoyhteyksien käytön maksimointiin silloin, kun hintaeroja syntyy.

Suomi katsoo, että fossiilittoman jouston valtiontukisäädösten tulisi sallia sähköntuotantokapasiteetin hankkiminen pitkien tuulettomien ja kylmien jaksojen varalle, jolloin joustotarvetta on vaikea kattaa pelkällä kysyntäjoustolla ja varastoinnilla. Myös yllättävät tilanteet, kuten siirtojohtojen vikaantumiset, tulisi huomioida.

Suomi ei kannata velvoittavia energiatehokkuustoimenpiteitä energiaköyhyyden helpottamiseksi. EU:n sähködirektiivi mahdollistaa energiaköyhyyden hoitamisen yleisen sosiaalipolitiikan kautta, mikä vastaa Suomen lähestymistapaa.

Suomi kannattaa energiaverodirektiiviuudistuksen keskeisiä tavoitteita sisämarkkinoiden toiminnan parantamiseksi, päästöohjauksen tehostamiseksi ja verotuottojen turvaamiseksi. Suomi katsoo, että päätös verotasosta kuuluu jäsenvaltioiden verosuvereniteetin piiriin. Suomi korostaa, että korkeiden energiahintojen kompensointi voidaan tarvittaessa toteuttaa muilla toimilla huomattavasti tehokkaammin kuin yleisiä energiaverokantoja alentamalla.

PPA-, CfD- ja kolmikantasopimusten osalta Suomi katsoo, että ei-sitova yksityisten tahojen välisten sopimusten edistäminen on hyvä tavoite uusiutuvan energian osuuden kasvattamiseksi. Sopimusten edistämisen ei kuitenkaan tulisi tarkoittaa tai edes kannustaa merkittävien valtiontukien jakamiseen tai muuhun markkinaehtoisuudesta poikkeavaan toimintaan.

Markkinoihin puuttumista tulisi välttää. Suomi ei kannata esimerkiksi dynaamisia hintakattoja tai Iberian mallia, jotka olisivat ristiriidassa markkinaehtoisuuden kanssa. Pohjoismainen sähkömarkkina on hyvä esimerkki puhtaasta siirtymästä markkinaehtoisesti. Lisäksi EU:n uudessa sähkömarkkina-asetuksessa (EMD) on jo esitetty suuntaviivoja energiakriiseihin vastaamiseksi, minkä tulisi olla riittävä sääntelykehikko.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelman tausta ja tavoitteet

Euroopan komissio julkaisi 26.2.2025 tiedonannon: Kohtuuhintaista energiaa koskeva toimintasuunnitelma; Energiaunionimme todellisen arvon hyödyntäminen kohtuuhintaisen, tehokkaan ja puhtaan energian varmistamiseksi kaikille eurooppalaisille (COM (2025) 79 final). Toimintasuunnitelman tavoitteet liittyvät kiinteästi EU:n puhtaan teollisuuden ohjelmaan (E 15/2025 vp) sekä luonnokseen puhtaan teollisuuden ohjelman mukaisista valtiontukipuitteista (E 24/2025 vp).

Toimintasuunnitelma perustuu paljolti 9.9.2024 julkaistussa Draghin kilpailukykyraportissa esitettyihin näkemyksiin. Raportin mukaan korkeammat energian hinnat verrattuna keskeisiin kauppakumppaneihin heikentävät Euroopan kilpailukykyä. Korkeiden hintojen keskeisinä syinä ovat useiden Euroopan maiden riippuvuus fossiilisista tuontipolttoaineista sekä EU:n energiajärjestelmien rakenteellinen tehottomuus.

Talousvaliokunta pitää hyvänä ja tärkeänä, että toimintasuunnitelman linjaukset perustuvat markkinaehtoisuuteen, teknologianeutraaliuteen ja kustannustehokkuuteen. Näiden periaatteiden tulee näkyä myös toimintasuunnitelman perusteella toteutettavissa konkreettisissa toimissa, jotta tavoite EU:n kilpailukyvyn parantamisesta ja riippuvuuksien vähenemisestä voi toteutua. Valtioneuvoston E-kirjeessä esitetyt valtioneuvoston kannat ovat pääosin perusteltuja. Valiokunta kiinnittää huomioita erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

Toimintasuunnitelman keskeisten elementtien arviointia

Toimintasuunnitelma on jaettu neljään pilariin, jotka ovat energiakustannusten alentaminen, energiaunionin valmiiksi saattaminen, investointien houkutteleminen ja kriiseihin varautuminen. Jokaiseen pilariin liittyy useita toimenpide-ehdotuksia ja suosituksia. Ehdotukset ja suositukset liittyvät muun muassa kuluttajien energiakustannusten alentamiseen ja energiaköyhyyden vähentämiseen energiatehokkuuden parantamisen tai sähköveron alentamisen kautta, siirtomaksujen joustavuuden edistämiseen, siirtoverkkojen modernisointiin sekä pyrkimyksiin maksimoida rajasiirtoyhteyksien käyttöä. Lisäksi komissio tulee ehdottamaan sääntelyä siirtoverkkoja, energian varastointia ja uusiutuvan energian hankkeita koskevien lupamenettelyjen sujuvoittamiseksi sekä fossiilittoman energian hankkeita koskevan valtiontukisääntelyn yksinkertaistamiseksi.

Talousvaliokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen, jonka mukaan puhtaan energian investointeja tulee edelleen edistää. Entistä nopeampi riippuvuuden vähentäminen fossiilisten polttoaineiden tuonnista vahvistaisi EU:n kilpailukykyä, strategista autonomiaa ja kokonaisturvallisuutta. Useilla toimintaohjelman ehdotuksilla on tärkeä rooli näiden tavoitteiden saavuttamisek-

si. Valiokunta kiinnittää erityisesti huomiota sähköverkkojen keskeiseen merkitykseen puhtaan siirtymän mahdollistajina sekä tarpeeseen kehittää niitä johdonmukaisesti ja pitkäjänteisesti.

Talousvaliokunta viittaa saamiinsa asiantuntijalausuntoihin ja toteaa, että eräät toimenpidesuunnitelman linjaukset perustuvat enemmän Keski- ja Etelä-Euroopan maissa kuin Pohjoismaissa tai Suomessa vallitsevaan markkinatilanteeseen. Onkin tärkeää varmistaa, että esimerkiksi energian hintaa hillitseviä tai muita toimia ei toteuteta tavoilla, jotka kohtelisivat epäedullisesti niitä jäsenmaita, jotka ovat tehneet merkittäviä investointeja puhtaaseen energiaan ja joissa siirtymä puhtaaseen energiaan on jo pitkällä.

Valiokunta pitää hyvänä, että nykyinen komissio edistää pienydinreaktorien kehittämistä ja käyttöönottoa sekä pyrkii toimillaan vahvistamaan vähähiilisen vedyn asemaa puhtaana energiana. Esimerkiksi puhtaan teollisuuden valtiontukipuitteita koskevassa luonnoksessa helpotetaan ydinenergiateknologioille ja -arvoketjuille myönnettävien valtiontukien kriteerejä. Valtiontukisäännöt kuitenkin kohtelisivat edelleen ydinenergiaa epäedullisemmin kuin uusiutuvia energiamuotoja. Talousvaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin erittäin tärkeänä, että myös EU:n puhtaan teollisuuden ohjelmaan ja kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelmaan perustuvat yksittäiset ehdotukset ja niiden toteuttamiskeinot perustuvat markkinaehtoisuuteen, teknologianeutraaliuteen ja kustannustehokkuuteen.

Valtioneuvoston kantaa koskeva huomio

Talousvaliokunta on useissa asiayhteyksissä korostanut tarvetta vaikuttaa aktiivisesti EU:n sähkömarkkinamallin kehittämiseen. Valiokunta on esimerkiksi Sähkön hinta kuriin -kansalaisaloitteesta antamassaan mietinnössä (TaVM 6/2024 vp — KAA 4/2023 vp) edellyttänyt, että valtioneuvosto toimii aktiivisesti EU:ssa sähkön tukkumarkkinoiden markkinamallin kehittämiseksi nykyistä ennustettavammaksi ja oikeudenmukaisemmaksi sekä edistää tukkumarkkinoiden hintakaton alentamista. Myös hallitusohjelmassa on todettu, että Suomi edistää aktiivisesti sähkön tukkumarkkinoiden hintakaton alentamista EU:n sähkömarkkinasääntelyssä 1 000 eur/MWh tasolle.

Talousvaliokunta edellyttää, että edellä todettu hallitusohjelmaan perustuva eduskunnan linjaus sisällytetään Suomen kantaan, ja korostaa edelleen asiaa koskevan EU-vaikuttamisen tarvetta.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin täsmennyksin valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto TaVL 16/2025 vp

Helsingissä 16.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedew ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Miapetra Kumpula-Natri sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Merja Rasinkangas ps
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Juha Viitala sd
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johanna Rihto-Kekkonen